

בעשרה מאמרות נברא העולם, מה תלמוד, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא ליפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

עשרה דורות מאדם ועד נת, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין לפניו עד שהביא עליהם מי המבול: עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים שכל הדורות היו מכעיסין לפניו עד שבא אברהם אבינו וקיבל עליהם

פירוש רבינו שמחה בעל מהזור ויטרי

בעשרה מאמרות. בר"ה (לב ע"א) מפרש מאמרות, מאי ניהו, ויאמר דבראשית, הני תשעה הוו, בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב בדבר ה' שמים נעשו (תהלים ל"ג) ובפרקי דר' אליעזר ובפסיקתא משלימן מאותם הכתובים אצל יצירת האדם ואעפ"י שאינם אצל מעשה בראשית לפני ויכולו.

מה תלמוד, ויאמר ויאמר האילו מה תלמוד, מה אנו למידין מהן והלא במאמר אחד היה יכול להבראות את כל העולם, אילו אמר יתקיים כל העולם כולו לרצוני, וזהו מאמר אחד, מה טעם לא בראו כולו במאמר אחד ומפרש, כדי להיפרע מן הרשעים, פירעון גדול וכבד, שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות שטרח בו הק' לבראו בעשרה מאמרות, וכדי ליתן שכר כו'.

עשרה דורות מאדם ועד נח. אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד חנוך, ומתושלת, למך, נח, ולמה עשרה כנגד י' מאמרות של בריית עולם. היו מכעיסין, ובאין ל"ג, ולפיכך שימר והמתין להם הק' י' דורות, כנגד י' מאמרות.

עד שהביא עליהם מי המבול, כיון שראה שלא היתה בהן תועלת, משהודיע ארך אפים לכל באי עולם הביא עליהם מי המבול ולא נשתיר מהם אלא נח ובניו ודיי להם שיצילו את עצמם שלא היה בהם זכות להציל כל העולם כולו.

עשרה דורות מנח ועד אברהם, שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, רעה, שרוג, נחור, תרח אברהם, עד שבא אברהם אבינו וסיגל מעשים טיבים, וניסהו

שכר כולן: עשר נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן להודיע
 כמה חיבתו של אברהם אבינו:

עשרה ניסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, עשר
 מכות הביא הקב"ה על המצריים במצרים ועשר על הים: עשר

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

הק' בי' נסיונות, ועמד בכולן, והיה מדריך כל העולם בדרך ישרה, הציל
 את כולן, ונתן הק' שכר לו על שהחיה את כולן, לפי שאין הק' הפץ במיתתן
 של רשעים והוא הורה אותם דרך תשובה, שנאמר ואת הנפש אשר עשו ברתן
 (בראשית י"ב), כתרגומו, ויש לומר, שכר כנגד מה שהיה ראוי לכולן, כאותה
 שמצינו בתלמוד (ברכות מ"ז ע"ב), לעולם יקדים אדם לבית הכנסת כדי
 שימנה עם עשרה ראשונים, שאפי' הם מאה נוטל שכר כולם, שכר כולם
 ס"ד, אלא שכר כנגד כולן, הכא נמי נוטל כנגד הצדיקים שהיו באותם
 הדורות, שם, ארפכשד, שלח, עבר, יקטן, לפי שהוא סיגל מעשים טובים הרבה
 יותר מכולן, ובאים, מחוק ממשניות, וכת' באין מלפניו.

עשר נסיונות, וכולן מפורשת בפרקים דר' אליעזר בן הורקנוס (פכ"ו).
 תחילה ביקש נמרוד להרגו ונחבא בקרקע י"ג שנה, שוב הוליו לעיר כשדים
 וגלה ממולדתו, והביא הק' רעב בארץ כנען לצרפא, ונלקחה שרה, ובא עליו
 כדלעמר וחביריו והגלו את לוט בן אחי, והראה לו הק' בין הבתרים שיעבוד
 מצרים. ומן הד' מלכיות, שנאמר קחה לי עגלה משולשת, וציווהו על המילה,
 ואמר לו לגרש ישמעאל עם אמו, וצוה לשחוט את בנו. ובמדרש תילים הוא
 גדרש, וכך הם מגויים, אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים, לך לך, ויהי רעב
 בארץ, ושנים, אחד בפרעה ואחד באבימלך ושל בתרים, ושל יצחק, ושל
 ישמעאל, ואחד במלכים. ובמשנת ר' נתן הן נכללין כך. שנים בלך לך, שנים
 בשתי נשיו, ושנים בשני בניו, ואחד בשני בניו, ואחד באור כשדים, ואחד
 בברית מילה.

וכל כך למה, כדי שיטול אברהם שכרו ויהיו כל אומות העולם אומרים
 יתר מיכן שוה לאברהם שיטול שכרו, עליו הכת' אומר לך אכול בשמחה
 לחמך (קהלת י"א), ולמה ניסוהו בעשר, לא פחות ולא יותר, כנגד י' מאמרות
 שבהן גברא העולם, כדרי היה אברהם שנתנסה בי' נסיונות ונמצא שלם שיעמיד
 העולם שנברא בי' מאמרות.

נסינות ניסו אבותינו את הקב"ה במדבר שנאמר וינסו אתי זה
 עשר פעמים ולא שמעו בקלי:

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

בבא זו כך היא כתובה ברוב סיפרי משנה, עשרה ניסים, כו', ואין כת' במ' ה' מכות כו', ואומר הייתי שזה הכת' במחזורים שלנו עשר מכות הביא, שאילו הן הניסים שנעשו לאבותינו במצרים, ועל הים שלקו במצרים עשר ובים עשר, וישר' גוצלו מאילו ומאילה, שהגין הק' עליהם, אבל מצאתי אחרי כן מוגה במשנת דווקנית שהוגה ממשנת ר' אפרים עשר מכות כו', ואילו הן שבמצרים, דצ"ד עד"ש באח"ב, דם צפרדע, כנים ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חשך מכות בכורות, ולכך עשה סימנין שלא תחליפם בְדוּד בתהלים. אלא כסדר הכתובים בבא, ושלוש תיבות למה כלפי י'שנינו בסנהדרין (פ"א ע"ב), מי שלקה ושנה בהתראה ב"ד כונסין אותו לכיפה לשלישית אף בלא התראה, וכן השנים ראשונים בהתראה והשלישית לעולם בלא התראה לבד מבכורות שהתרה בראש כולן על שם שהיתה קשה מכולן, כ"ש.

ועשר על הים, שכת' בהן עשרת מיני מיתה בפרשת ויזשע, רמה, ירה, טבעה, תהומות יכסימו, ירדו במצולות, תרעץ אויב, תהרס קמיד, יאכלמו קקש, נערמו מים, נצבו כמו גד נולים, שנעשו המים כערימה וקמו גד אחד והיו משברים ראשיהם של מצרים, צללו כעופרת, הרי כאן עשרה, תבלעימו ארץ מניין, דבשבחם דיבר הכתוב שזכו לקבורה, עשר מכות שנעשו על הים, שנאמר במשנת ר' נתן כנגד עשר נסינות אברהם אבינו ובכולן עמד ונעשה שלם הביא הק' לבניו נס במצרים וכנגדו הביא עשר מכות במצרים, וכנגדו עשה להם ניסין על הים, בשעה שעברו כו', ובמכלתא כך היא שנוייה, בשעה שבאו משה ואבותינו על ים סוף אמר להן משה קומו עברו, אמרו אין אנו יכולין לעבור, עד שיעשה לנו הים גזרים גזרים, שנאמר לגזור ים סוף לגזרים, (תהלים קל"ו) עד שיעשה הים בקעים בקעים, וכן הוא אומר בקע ים ויעבירם, (תהלים ע"ח) עד שיעשה הים טיט, וכן הוא או' דרכת בים סוסיך חמר מים רבים, (חבקוק ג'), נקבים נקבים וכן היה, שנאמר נקבת במטיו ראש פרויה, מדברות מדברות, וכן היה שנאמר המוליכך במדבר, (דברים ח') פירורין פירורין וכן היה. שנאמר אתה פוררת בעוז ים, (תהלים ע"ד), סלעים סלעים, שנאמר שברת ראשי תנינים על המים. היכן נשברין ראשי תנינים, הוי אומר על הסלע. יבשה יבשה, שנאמר ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, (שמות ט"ו) גודות גודות, נצבו כמו גד, ומים שהיו בין

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

הגורים ירדה אש מן השמים וקלטן, שאמר כקדח אש המסים מים תבעה אש, (ישעיה ס"ד) וסימן גבט נמף סינן. העשירית, נודות של שמן ושל דבש היו יורדין לתוך פי תינוקות של ישראל, שנאמר ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור, (דברים ל"ב) ויש אומרים מים היו נובעים מן הים שמהן היו שותין, מפני שמי הים מלוחים הם, ר' אלעזר אומר תהום קפה להם למעלה כדי שלא יצטערו.

עשר נסיונות דבמדבר. מפורשות במסכת ערכין (ערכין ט"ז ע"א) בפ' יש בערכין, ובמשנת דר' נתן בפ' יוסף בן יעזר, אילו הן, שנים במים, שנים במן, שנים בשליו, אחד בעגל, ואחד במדבר פארן, שנים בים אחד בירידה, ואחד בעליה, בירידה דכתיב המבלי אין קברים (שמות י"ד) וגו', ובעלייה, אמר רב הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה שנאמר וימרו על הים בים סוף, (תהלים ק"ז) מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים כשם שאנו עולין מצד זה כך מצריים עולין מצד אחר, עד שאמר לו הק' לשר של ים פלוט אותם ליבישה ופלטם. שנים במים, במרה, וברפידים, במרה דכתיב ויבאו מרתה (שמות ט"ז) וילנו העם על משה, ברפידים, ויחנו ברפידים, וירב העם עם משה, (שם י"ז) שנים במן, אל תצאו, ויצאו, אל תותר, ויתירה, שנים בשליו, בשליו ראשון, בשבתנו על סיר הבשר בשליו שני והאספסוף אשר בקרבו וגו' (במדבר י"א) אחד בעגל שעיה, ואחד במדבר פארן במרגלים, דכתיב ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל אל מדבר פארן קדשה, (שם י"ג) הוא נסיון עשירי, דכתיב וינסו אותי זה עשר פעמים, (שם י"ד) ומי מריבה, לאר מיכן יהיה, ועל כולם הוכיחן משה, וכמפורש אף במשנת דר' נתן, שנאמר אלה הדברים, במדבר, על שעשו ישראל העגל, שנאמר עשו להם עגל מסכה, (שמות ל"ב) בערבה, על המים, שנאמר ויצא שם העם למים, (שם י"ז) מול סוף, על שהמרו בים, שנאמר וימרו על הים בים סוף (תהלים ק"ו) כמו שפירשתי למעלה, ויש אומרים פסלו של מיכה, ר' יהודה אומר אף בים המרה, וכבר פירשתי, בין פארן, אילו המרגלים, ובין תפל, אילו דברים של תיפלות, שנשפלו על המן, ולבן, זה מהלוקתו של קרח, נ"ל לפי שבאותו הפרק פרח מטהו של אהרן, וחצרות על העריות, נראה לי לפי שנאמר וישמע משה את העם בכה למשפחותיו, (במדבר י"א) על עיסקי משפחותיו, ואותה בכייה היה סמוך למעשה מרגלים, ואעפ"י שאין הפרשיות סמוכות, כמו שמפורש בכל כתבי (שבת קט"ז ע"א), שאין שם מקומה, הרי כאן שבעה, ובמקום אחר הוא אומר ובתבערה ובמסה ובקברות וגו' (דברים ט') הרי כאן עשרה, ותרגום אונקלוס מוכיח קצת אוכח יתהון על דחבו במדברא כו', ונות וקל להבין.

עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, לא הפילה אשה מריח בשר הקודש, ולא התליע בשר הקודש מעולם, ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים, ולא נראה זבוב בבית המטבחים, ולא נמצא פסול בעומר, ובשתי הלחם ובלחם הפנים, ולא כיבו

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

לא הפילה אשה, עוברת, מתארת הריח, ואע"ג דאמרינן עזים שביריחו היו מתעטשות מריח פיתום הקטורת, (יומא ל"ט ע"ב) ומירושלם ליריחו עשר פרסאות, אפי' הכי לא הפילה אשה.

ולא התליע, שהרי כשלא היה להם פנאי להקטיר כל האיברים שניתותרו מן הערב מעלין אותו לראשו של מזבח, לפי שנאמר ולא ילין חלב הגי עד בקר, (שמות כ"ג) ומתרג' ולא יביתון בר ממדבחה כו', והן עומדין שם ב' ימים או ג' עד שיהו פנויים, לפי שאין לינה מועלת בראשו של מזבח, ואעפ"י כן לא הסריתו.

ולא אירע קרי, ודוקא קרי אבל שאר טומאות אירעו בו, כגון טומאת שרץ, וכגון יוסף בן אילם שנתזה צינורא של עם הארץ על בגדו, בפ"ק דיומא, (י"ב ע"ב) וכל כך, מפני שהטומאה היוצאה מגופו מכווערת היא מכל שאר טמאות שבעולם, ואעפ"י שלא אירע קרי לא סמכינן אניסא, והיינו דתנן שבעת ימים כו', שמא יארע בו פסול, ופי' הקונטרס קרי או שאר טומאה המעכבתו מלבא במקדש, ואם לאו פי' הקונטרס הוי אמינא מדנקט פסול התם במשנה והכי קרי, אלמא פסול דהתם לאו מקרי קאמר אלא משאר טמאות.

ולא נראה זבוב בבית המטבחים, שבעזרה ששם היו השלחנות של שיש כדמפרשינן במסכת שקלים (פ"ז מ"ד) שעליהן היו מניחין בשר הקרבן, ולא נמצא פסול, ליגע שרץ במנחת העומר או בקומצה שלא כהילכתה, ונס גדול הוא זה, שאילו הי' בו פסול, היה נדחה לגמרי ואין לו תשלומין. שהרי אי אפשר ללקיטתו, וקצירתו אלא בליל י"ו, וכדמפורש במנחות. פי' ישמעאל, (ס"ו ע"א).

ובשתי הלחם של עצרת, אף בפ לא אירע פסול, דשוב אין לו תשלומין מאחר שחל עליהן יום טוב, שהרי צריכין לאפותו מערב, שאין אפייתן דוחה לא את שבת ולא את יום טוב, כדמפורש בפסחים, (מ"ז ע"א) ונמצא שהיו נדחים לגמרי, ואם נמצא בלחם הפנים בשבת היה נדחה עד שבת הבאה, שאי אפשר לסדרן אלא בשבת, שנאמר ביום השבת יערכנו, (ויקרא כ"ד).

גשמים אש של עצי המערכה, ולא נצחה הרוח לעמוד העשן, עומדים צפופים ומשתחרים רווחים, ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים, ולא אמר אדם לתבירו צר לי המקום שאלין בירושלם:

פירוש רבינו שמחה בעל מהזור ויטרי

לא כיבו, ולא נצחה, הן כתובין במשניות, אבל לפי שאנו מקשים בפ"א של יומא (כ"א ע"א) על ולא הזיק ותו ליכא, הוא לא כיבו ולא נצחה, למדנו שאין דרכם ליכתב במשניות, ונראה לפי אותו עיניין, דעומר ושתי הלחם ולחם הפנים חשובין הן בשלשה.

עומדין צפופין, דחוקים ומצומצמים, שמתוך הדחק היה נראה לאדם כאילו הוא על גבי חבירו, וכשהיו מתפללין ומשתחרים כלפי היכל לבקש צורכיהם היו רווחים עד שיהיו בין כל אחד ואחד ד' אמות, כדי שלא ישמע אחד מהן תפילתו של חבירו, כשהיה תובע צרכיו ומתודה עוונותיו כדי שלא יתבייש, ובבר' רבא (פרק ה') אמרי' עלה דעומדים צפופים, א"ר שמואל בר אהא ארבע אמות היה לכל אחד ואחד לכל צד.

ולא הזיק, שלא נשך אדם ומת שהיתה ירושלים משמרת על יושביה שאין אדם נפגע בה, וזהו שקראה הכת' עליזה (ישעיה כ"ב).

וצר לי המקום שאלין, שאהא לן, דחוקה שעתה, שאין לי במה להתפרנס, ואי אפשר לדור וללון בירושלם לפי שכל הדרין בה הק' מומן פרנסתם להם, שלא היו צריכין לצאת, כך קיבלתי, ולי נראה שאינו מדבר אלא על עסק הרגלים, שכל ישראל נאספין לשם וסיפוקם מרובה, ועומדין בבקר ונפטרי' והולכין, שנאמר ופנית בבקר והלכת לאהליך, (דברים ט"ו) ולא אמר אדם לחבירו מעולם כדרך אדם הקובל ומתרעם על עצמו צר לי המקום שאהא לן הלילה בו, אם מפני שלא היה מוצא בית ללון, או מפני שלא היה מחסרו בעיר, ופ"א של סדר יומא הוא משיב (יומא כ"א ע"א) פתח במקדש, בנסים שנעשו במקדש, וסיים בירושלם בניסים שנעשו בירושלם, בתמיה, ומשגי' אילו שנים אהרונים העסוקין בירושלם אינם עולין מן המניין הרי יש לך שני ניסים אחרים, למלאות החשבון, לא כיבו, ולא נצחה, שלא כיבו גשמים אש של עצי המערכה, ואעפ"י שהיה המזבח עומד בגלוי החצר, שלא היה החצר מסוכך על גביו, ועוד שעשן המערכת של עצים אפי' כל הרוחות שבעולם באות ונשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו, שהיה מתמר ועולה כמקל, (יומא כ"ח ע"ב) שלא יזיק לעיני הכהנים העסוקין בעבודה, ועוד ללמד חשיבות לכל באי עולם שהיה בו כח לעמוד לפני הרוח, ושם הוא מונה

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות. פי הארץ. ופי הבאר. ופי האתון. והקשת. והמן. והמטה. והשמיר. והכתב והמכתב

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור יומרי

עומר ושתי הלחם ולחם הפנים, הני תלתא פסולי כחד, ומכניס תחתיהן הא דאמר אביי מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה ובלעין, ושברי כלי חרס ובלעין במקומן, ובלועים כולהו השבינהו כחד, איכא אחריתי, דאמר ר' יהושע בן לוי נס גדול נעשה בלחם הפנים שסילוקו כסידורו, שנאמר לשום לחם חי ביום הלקחו. הכי איתא בשילהי פ"ק דיומא, (כ"א ע"ב).

בערב שבת בין השמשות, בתוך כך מעריב והולך, בערב שבת בראשית סמוך לחשיכה, לפי שעד אותה שעה נתעסק הק' במלאכה האמורה בעיניו, ופי' בין השמשות, כמו בין כך ובין כך שמסיים מעשה ששת ימי בראשית עשה את אילו, אחר לכולן, שמעין בשר ודם שעושה מעשה אחר חבירו עשה הק' נמצאו אילו הן המאחרים לאותם הכתובים במקרא סמוך לחשיכה, ומחלוקת ב"ש וב"ה בבר"ר (פרשה י"ב) ור' שמעון בן יוחי מכריע לומר שהיתה מלאכה עם דמדומי המה כבא השמש, ויש לומר בין השמשות ששנינו לא מפני שהיה סמוך לחשיכה אלא מפני שכל בין השמשות שבתלמוד סתמו בערב שבת הוא מדבר, ועל שם שאותו בין השמשות חלוק משאר בין השמשות. לפי שמוסיפין בו מחול על הקודש, ובברייתא דר' אושעיא הוא אומר יש מהן שנבראו ויש מהן שעתידין להבראות, אלא שנגזר עליהן מאותה שעה לפי שאין כל חדש תחת השמש. **פי הארץ**, לבלוע את הרשעים, דכתב ותפתח הארץ את פיה, (במדבר ט"ז) וגר.

ופי הבאר, שהיו ישראל אומרים עליו עלי באר עלי באר, (שם כ"א) והיה מתגלה מיד, והיה מתגלגל עמהם במדבר, מנחליאל במות, ומבמות הגי.

ופי האתון, שנברא הדיבור והיה עומד ומצפה עד שדיברה בו האתון, ועל שם ויפתח ה' את פי האתון (שם כ"ב) הוא אומר פי האתון, ועוד כתיב מי שם פה לאדם (שמות ד') למדנו שציוחצוח הלשון הזה הוא קורא לדיבור פה. **והקשת**, שבענן דכתיב את קשתי נתתי בענן.

והמן, שאכלו ישראל במדבר.

והמטה, שבו קרע משה את הים שלא היה דוגמתו בעולם שהיה חקוק עליו שם המפורש, ואדם מכיר לשון, וכל הדורות מסרוהו זה לזה עד שירד יעקב

והלוחות ויש אומרי' אף המזיקין. וקבורתו של משה. ואילו של
אברהם אבינו. ויש אומרי' אף צבת בצבת עשויה:

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור וישרי

אבינו למצרים ומסרו ליוסף, וכשמת יוסף חיפשו עבדי פרעה כל מה שבביתו והניחוהו בבית גניזו של פרעה, והיה שם יתרו חתן משה שהיה מאצטגנוני פרעה וידע מתוך אצטגנוניו חשיבותו של משה, ונטלו ושתלו בגן ביתו, ונשתרש בארץ, וראה באצטגנוניו שכל העוקרו יהיה מושיעו של ישראל, והיה מנסה בו בני אדם, וכשנודמן לו משה ועמד ועקרו השליכו לבור בחצירו, וציפוריה נכנס אהבתו של משה בלבה ותבעתו מאביה, ועמד יתרו והשיאה לו, כמו שמצינו באגדת השכם, ודברי הימים של משה, ועוד מצינו שהיה מטהו של אהרן שגמל שקדים וכדי שלא להטיל קנאה ועמד משה וחלקו ליי"ב מטות, ופשטו של דבר שנגזר עליו שיעשו כל האותות והמופתים שעשה משה על ידו.

והשמיר, כמו תולעת, ובו נרשמו שמותם של ישראל באבני האפוד והחושן. כדמפורש בסוטה, (מ"ח ע"ב) שהיו כותבין את השם על גבי אבנים ומליכין השמיר על האבן לפי תבנית האות, והאבן מתבקעת כנגדו במקום הכתב, ובעיניין זה אתה מוצא פתוחי התם במלאתם, (שמות כ"ח) שלא היו חסירות כלום, ולפי מה שאנו אומרים ביומא (ע"ג ע"ב) כי אברהם יצחק ויעקב ושבטי ישראל יורונו כתב שם, יש לומר כמו כן (סוטה ל"ו ע"א) שיש בכל אבן ר' אותות, והויין שוות כולן, וזהו במלאתם כך קיבלתי.

והכתב, תיקון הכתב, כמו שהאות מתהפכת במסיבותיה, אשקיבש מט ב'.

והמכתב, עט שבו נחתרו הלוחות, שקורין גרייפא, ואני קיבלתי והמכתב.

והלוחות, שהן מעשה אלהים, הם הלוחות שנכתבו הדיבור עליהן.

אף המזיקין, רוחין ושידים, ולילין ורשפים, ופרחים, טולטן, ושעירי, וצעירי, וטיהרגון, שלא הספיק הק' לבראותם עד שחשך עליהם היום, ולפיכך אין כח בעין לראותם מפני שדומים לרוח הקודש. ובבר"ר (פ"ו) פירשוהו חכמים מן המקרא, שנאמר תוצא הארץ נפש חיה למינה. נפש חיה, אילו המזיקין.

וקבורתו של משה, ולא ידע איש את קבורתו, (דברים ל"ד).

ואילו של אברהם אבינו, שנאמר והנה איל אחר נאחו, (בראשית כ"ב) שנודמן מאותה שעה.

שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם. החכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמניין. ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו

פירוש רבינו שמחה בעל מהזור ויטרי

אף צבת, שקורין טנייליש ב', ובלשון הקודש מלקחיים, אף היא נעשית בו ביום, שהיא דרך צבת ומלקחיים ליעשות על ידי צבת, וצבת ראשונה מי עשאה, אלא על כרחך ברייא שמים הית' שהרי אי איפשר לאומן לעשות דבר באור אלא על ידי צבת שלא ישלוט בו האור, וכן אנו אומרים בפ' מקום שנהגו (פסחים ג"ד ע"א) צבתא בצבתא מתעבדא, צבתא קמייתא במאי מתעבדא, הא למדת שמששת ימי בראשית נבראת, ומלקחיים מתרג' וצבייתהא, הוא כגון צביתו ליה זוודתא (ר"ה י"ז ע"א) לשון תיקון והכנה וזימון ולדברי חכמים (פסחים שם) איפשר לצבת ראשונה שתעשה בכמה עיניינין, או על ידי בית יד ארוך או על ידי יציקה.

בגולם, אדם בלא בינה והשכל נקרא גולם, שדומה שלא נגמרה מלאכתו, לשון גולמי כלי עץ, והם כלים שלא נגמרה מלאכתם. בפ"א דחולין (כ"ה ע"א) פורמז ב', הוא לשון גלימא דאליהו, וילט באדרתו ויגלום, שכיון שאדם נתעטף בטליתו דומה לכלי שלא נגמר, שאין לו לאדם היתוך איברים.

החכם אינו כו', הרי אחת.

בחכמה ובמניין, אין כתיב במשניות, וחכמה, שרובץ תורה ולמד יתור ממנו.

ובמנין, בתלמידים ולכך נקרא מניין, לפי שכשהיה מעשה בא לפניהם בבית המדרש היו נושאים ונותנים בדבר, ועומדין למניין רבו המטמאין טמאים, רבו המטהרין סהרו.

נכנס, הוא שאינו מניחו להשלים דברו אלא מפסיקו מדבר עמו קודם שיכלה הדבר מפיו, וכן הוא אומר משיב דבר בטרם ישמע, אולת היא לו וכלימה, (משלי י"ח).

ואינו נבהל להשיב, על דבר חברו, להשיב בחפזו וכבהלה, אלא מבין ואחר משיב, כמו שמצינו בדניאל, אשתומם כשעה חדא, (דניאל ד').

שואל כהלכה, אם בא הוא לשאול שואל כפי ההלכה שהן עסוקין בו, ואם נשאל ממנו דבר משיב לשואלו באותו עניין בדבר ששאלו שאינו מפליגו בדבר, ומשיאו לדבר אחר.

נבהל להשיב, ושואל כהלכה, ומשיב כעיניין. ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. ומודה על האמת וחילופיהם בגולם:

שבעה מיני פורעניות באים על שבעה גופי עבירות. מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין. רעב של בצורת באה מקצתן רעיבים ומקצתם שבעים. גמרו שלא לעשר רעב של מהומה ושל

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

ואומר על ראשון ראשון, אם שאלוהו שנים ושלשה דברים משיב כסדר ששאלוהו, על ראשון ראשון, ואינו מחליף, מוקדם ומאוחר, לפי שהוא דרך ילדות, כמו שמצינו ברבקה ויעקב, ברבקה, כשהשיחה עם אליעזר, ביעקב כשהשיח עם לבן.

ואומר לא שמעתי, כמו שמצינו בר' אליעזר בן הורקנוס, במסכת סוכה (כ"ז ע"ב) שאינו מחויב עצמו כחכם אלא א"כ יש בו, ועוד למד לשונך לומר איני יודע שמה תתבדה והאחו (ברכות ד').

ומודה על האמת, אם טעה ונכשל בדבר מודה ואינו בוש, אשר חכמים יגידו ולא כתדו מאבותם.

וחילופיהן בגולם, ובמשנת ר' נתן מפרשם כך, חכם אינו מדבר, אי אפשר, שבמקום שאחי גדול ממני איפשר לי לדבר, לפיכך אמר לו משה לאהרן דבר, שנאמר וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ה' אל משה, (שמות ד') ואינו נכנס זה אהרן ששתק עד שסיים זה משה דברו, ולא אמר קצר דבריך, וכן הק' לאברהם במעשה סדום, ואע"פ שהכל גלוי לפניו, ואינו נבהל להשיב, זה אליהו בן ברכאל הבוזי, שנאמר אמרתי ימים ידברו (איוב ל"ב) ומניין שלא ענו בערבובייה, שנאמר ויען איוב, ויען אליפז, בלדד, אליהו, לא סידרן הכתוב אלא להודיע לכל באי עולם, שאין חכם מדבר כו', ואין נבהל כו' ואינו נכנס כו' שואל כהלכה זה יהודה, דקא"ל לאבוה אנכי אערבנו (בראשית מ"ג) ואומר על ראשון זה יעקב, על מה שלא שמע, אילו אנשי חרן, (אדר"ג פל"ז) ומודה על האמת זה משה רבינו, שנאמר וישמע משה וייטב בעיניו (ויקרא י'), וכן הק' כן בנות צלפחר דברת (במדבר כ"ז).

על שבעה גופי עבירות, על ז' תבילות גופים של עבירות, והרי שכמה עבירות בתבילה אחת, ואילו הן.

מצורה באה: ושלא ליטול את החלה רעב של כלייה באה: דבר

פירוט רבינו שמחה בעל מחזור זיטרי

מקצתן מעשרין כו', שבשעה שישראל מקצתן כו', רעב של בצורת, שמתיקרת התבואה מתוך ששמים נעצרים, ונעדרין ומתבצרים, שהחלקה אחת תמטר, והחלקה אחת לא ירד עליה מטר, ומתוך כך מקצתן רעיבים ימקצתן שביעים, שבמדה שמדדו בה מודדין להם.

גמרו שלא לעשר, שבטלו כלם תורת מעשר לגמרי, רעב כבוד בא עליהן של מהומה, שמהמה אותם ומשגשגם וטורדן מן העולם, כד"א וגם יד ה' היתה בם להמם וגומר (דברים ב'), שלבד פורענות הבצורת הק' מכניס מאירה באותו מיעוש תבואה שגדלה, ואף בבני מיעים ואוכלין ואינם שביעים, ומתוך כך הרעבין מצוי בכל, ושל מצורה, שצריכין לאוכלו במצור ובמצוק, כדכתיב במצור ובמצוק וגומר (שם כ"ח).

ואם גמרו שלא ליטול אף החלה, שבטלו תורת חלה ומעשר לגמרי, רעב של כלייה באה, רעב כבוד שמכלה את כולן והן מתים ברעב, במכילתי בפרשה השירה, ויהם את מחנה מצרים, הממם ועירבבם ונטל סיגניות שלהן, ולא היו יודעין מה הן עושין, ד"א אין הממה אלא מגפה, כענין שנאמר והמם מהומה גדולה עד השמדם (שם ז'), ומניין שלעבירה זו באה פורענות זו שכן מצינו בפ"ב דשבת (ל"ב ע"ב), בעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר, והיוקר הווה, והשכר אבד, ובני אדם רצין אחר פרנסתם ואין מגיעין שנאמר ציה גם הם יגזלו מימי שלג שאול חטאו (איוב כ"ד), ותנא דבי ר' ישמעאל בשביל דברים שציייתי אתכם בימות החמה ולא עשיתם, והן תרומות ומעשרות יגזלו מהם מימי של גשמים, למדנו שבעון ביטול תרומות ומעשרות התבואה מתייקרת והרעב בא, ומצינו שאין הק' נפרע מן האדם אלא מידה כנגד מידה, דכתיב כי בדבר אשר זדו עליהם (שמות י"ח), וכמו שפירשו חכמים במסכת סוטה (ח' ע"ב, י"א ע"א), מבסאסאה בשלחה תריבנה (ישעיה כ"ו), שבסאה שאדם מחדד בה מודדין לה, ועוד תניא (שבת ל"ב ע"ב), בעון חלה אין ברכה מצויה במכונס, ומאירה משתלחת בשערים, וזורעים זרעים ואחרים אוכלים אותם, שנאמר אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה (ויקרא כ"ו), אל תיקרי בהלה אלא בחלה, בעון חלה, דכתיב וזרעתם לריק וזרעכם ואכלוהו אויביכם, ומתוך כך הם כלים ברעב ואע"פ שכתוב בה"א אותיות אחה"ע מתחלפות זו בזו.

בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לב"ד. ועל פירות שביעית: חרב בא לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין. ועל המורים בתורה שלא כהלכה: חיה רעה בא לעולם על שבועות

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

שלא נמסרו לב"ד, אלא במיתה בידי שמים הן. שאם הרגילו בני אדם בעבירות שאין בהם מיתת ב"ד אלא מיתה בידי שמים הק' מביא דבר לעולם והוא נפרע מהן, והוא המיתה בידי שמים, דאילו על אותם שנמסרו לב"ד אין דבר בא לעולם אפילו בזמן הזה, אלא בדוגמתם ומעינינום הקב"ה נפרע מן האדם, כאותה שמצינו בתלמוד (כתובות ל' ע"ב), אע"פ שבטלו ארבע מיתות, דין ד' מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו, מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו, מי שנתחייב הריגה ליכטין באים עליו והורגין אותו, מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי, ובאילו הנחנקין (סנהדרין ל"ז ע"ב), מפרש אילו שבמיתה בידי שמים האוכל טבל כו', והא דאמרינן דין ד' מיתות לא בטלו בדאיכא עדים והתראה, דומיא דפני הבית שדנו ד' מיתות, אבל ליכא עדים ואפילו איכא ולא התרו בו ודאי בטלו ובטלו, כך קיבלתי.

ועל פירות שביעית, שגזל את העניים, והרי הכתוב אומר (משלי כ"ב), אל תגזל דל כי דל הוא, וגומר, וקבע את קבעיהם נפש.

על עיטוי הדין, שמשאה את דינו של אדם יום או יומיים, ודן לאחרים, והוא מתענה ומצטער בעצמו שמצפה ועומד ואף אינו יודע אם יתחייב אם לאו, ובכולו אנו למידין בכמה מדליקין (שבת ל"ג ע"א), מדכתב (ויקרא כ"ו) והבאתי נקמת נקם וגו'. ואין ברית אלא תורה, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה (ירמיה ל"ג), יען וביען במשפטי מאסו, ומה ששנינו במכילתי (שמות כ"ב), ענה תענה אותו וגו', וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב, אם ענה תענה, אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט, וכבר היו יוצאין רשב"ג ור' ישמעאל בן אלישע כהן גדול ליהרג, אמר לו רשב"ג לר"י, ר' לבי יוצאין שאין אני יודע למה נהרג אני, מוסף עליו במשנת ר' נתן (אדר"ב פל"ח), שלכו היה מצטער, מפני שדומה לעובד ע"ז ומחלל שבתות ושופך דמים ומגלה עריות, אמר לו ר' ישמעאל מימך לא בא אדם לפניך לדין ושהיתו עד שתהא קושר כיסך או נועל סנדלך, או עוטף טליתך, והתורה אמרה אם תענה אתו, אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט, ואם על העינוי חייב ק"ו לעיות.

שוא ועל חילול השם: גלות בא לעולם על עובדי ע"ז ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל שמיטת הארץ: בארבעה פרקים הדבר מתרבה, ברביעית, ובשביעית, ובמוצאי שביעית, ובמוצאי החג, ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית,

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

על המורה שלא כהלכה, ועוד יש לפרש על העיוות, כלפי שאמרו חכמים (ב"ק קי"ט ע"א), שכל הגזול את חבירו כאילו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר אל תגזל דל וגומר.

והמעוות את הדין, נוטל ממון מזה ונותן לזה שלא כדין.

ועל המורה בתורה שלא כהלכה, שאינן מורין יפה, שאמר כי רבים חללים הפילה (משלי ז'), זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה.

על שבועת שוא, פירשו חכמים בפ"ב דשבת (ל"ג ע"א), מדכתיב ואם באלה לא תוסרו, והשלחתי בכם את חית השדה (ויקרא כ"ו), אל תיקרי באלה אלא באלה, דיש אם למסורת, ולא שני קרא למסורת דומיא דיראה יראה בריש סנהדרין (ד' ע"ב), וכתיב ביה בשבועת שקר ולא תשבועו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך (ויקרא י"ט), וכתיב ביה בחילול השם ולא תחללו את שם קדשי, (שם כ"ב), ונלמד חילול חילול משבועת שקר, ואע"פ שבשבועות מחלק בין שוא לשקר, לשוא גופיה מתרג' לשיקרא.

גלות בא לעולם כו', ועל השמש הארץ, וכולן אנו למידין בפ"ב דשבת מדכתיב בעריות כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגומר (שם י"ח), וכתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה, וגומר, ובע"ז כתיב ונתתי את פגריכם על פגרי גלולכם וגומר (שם כ"ו), כאדם המשליך את חבירו מעל פניה שכן פליטת כלי קרי גיעול, בלשון תלמוד, ובשמטות כתיב חרצה הארץ, וחרץ את שבתותיה כל ימי השמה תשבות וגו', ובמשנת ר' נתן (סוף פל"ח), שנינו על גילוי עריות כיצד, א"ר ישמעאל בר יוסי כל זמן שישראל פרוצים בעריות שכינה מסתלקת מביניהם, שנאמר ולא יראה בכ ערות דבר ושב מאחריו (דברים כ"ג).

שפיכות דמים, ואפילו שוגג, שכן גולה לערי מקלט כל מכה נפש בשגגה.

הדבר מרובה, פירשו חכמים (ב"ק קי"ט ע"א), אל תגזול דל כי דל הוא (משלי כ"ב), וכי מה יש לגזול את הדל, אלא מתנות עניים, שכל המעכבם ואינו

**ובשביעית מפני מעשר עני שבששית ובמוצאי החג שבכל שנה
מפני גזל ומתנות עניים.**

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

נותנם לעני כאילו נוטל נשמתו ממנו, וקבע את קובעיהם נפש, נפשו של גזלן, שהגזלן שולח יד ומחייב לעצמו מיתה, הא למדנו שהגזלן מתנות עניים ומעכבם חייב מיתה, ואף במשנת ר' נתן שנינו כן (אדר"נ פל"ח), בפ' ז' מיני פורעניות, ואפי' אם תימצי לומר נפשו של גזלן, הרי הוא אומר שפך דם האדם באדם דמו ישפך (בראשית ט'), שמודדין לו מדה במדה, ולפיכך הדבר מרובה ומצוי באותם ד' פרקים, משעה שהחזיקו בהן.

ובמוצאי החג, של סוכות, שבכל שנה.

ברביעית כו. שבששית שנאמר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך, ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו (דברים י"ד), מה ת"ל תוציא בשנה ההיא, והנחת, ואכלת, לפי שנאמר למעלה בעיניין עשר תעשר וגומר. ואכלת לפני ה' אלהיך, שזוקק ליטול מעשר שני בכל שנה ולהעלותו לירושלם. [לכך ממעשר] ראשון שנותן ללוי, כדכתי' ולבני לוי הנה נתתי יגו' (במדבר י"ח), ואותו מעשר שני אסור לאוכלו חוץ לירושלם, כמה שנאמר להלן לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך (דברים י"ב), לכך בא הכתוב עתה ללמדך שאין תורת מעשר שני נוהג בכל השנים כולן להעלותו לירושלם, אלא בכל ג' וג' שנים של שמיטה הוא מתחלק לעניים, ואינו עולה לירושלם, ומעשר ראשון נתון ללוי בכל מקום, וכך הוא סדר המעשרות, שנה ראשונה ושנייה מעשר ראשון ומעשר שני, שלישית מעשר ראשון ומעשר עני, וכן רביעית וחמישית מעשר ראשון ומעשר שני, ששית מעשר ראשון ומעשר עני, במוצאי שביעית, שמינית היא קרוייה מוצאי שביעית, בכל מקום מפני פירות שביעית, שלא נהגו בהן הפקר כדין שביעית.

מפני גזל. שזמן אסיפה הוא בסוכות, ולכך נקרא חג האסיף, חג הבא בזמן אסיפה, וכשהגזלן מתנות עניים שאין מניחין להם לקט שכחה ופיאה, הק' נפרע מהן מיד לאחר אסיפתם.

ארבע מידות באדם, האומר שלי שלך ושליך שלך זו מדת בינונית, ויש אומרים זו מדת סדום, שלי שלך ושליך שלי עם הארץ, שלי שלך ושליך שלך חסיד, שלך שלי ושלי שלי רשע. ארבע מדות בדיעות. נוח לכעוס ונוח לרצות יצא שכרו בהפסדו. קשה לכעוס וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו. קשה

פירוש רבינו שמוחה בעל מחזור ויטרי

שלי שלי ושליך שלך, כלומר המתנהג במדה זו שאינו רוצה ליהנות משל אחרים ואף אינו רוצה ליהנות אחרים מנכסיו, ונעשה כאומר לחבירו שלי שלי ושליך שלך איני רוצה להנותך, ואף לקבל טובתך איני חפץ.

מדת בינונית, אנו גורסין זו בינונית, מדה שוה היא זו, שאינו נהנה לא עם הצדיקים ולא עם הרשעים שהרי אינו גוזל כלום משל אחרים.

ויש אומרים זו מדת סדום, שלא היו נוטלין משל אדם כלום, ואף לא היו רוצין ליהנות שום עני מנכסיהן, כדכתיב הנה זה היה עון סדם אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה (יחזקאל ט"ז), וכדמפרש בחלק (סנהדרין ק"ט ע"ב), מעשיהם המקולקלין, כי חזו דקא יהבי ריפתא להלך, ואומר הנשכחים מני רגל שפסקו מעליהם רגלי בני אדם.

עם הארץ, דישנוריץ, אין זו תרבות ודרך ארץ, והרי הוא נוהג כאחד מעמי הארץ, שאינם בושים מליקח טובת חביריהם, אלא עושים עצמם גאים לבקש מהן מתנות בעזות מצח, וזהו ששנינו במסכת סוטה פרק אחרון (מ"ז ע"ב), משרבו מקבלי טובה רבו איש הישר בעיניו יעשה, פתרון עם הארץ, עמיא דאורייתא, כהה (ויקרא י"ג) מתרגם עמיא, ומארצו יצאו.

חסיד, שרוצה [להנאותו] משלו, ושונא מתנות יחיה.

רשע, שחומד ממון אחרים ואינו רוצה להנותם.

יצא שכרו בהפסדו, שכר שהוא מרויח במה שהוא נוח לרצות הוא מאבד בהפסד שיש לו במה שהוא נוח לכעוס, שהרי כל שעות שביום צריך להרבות עליו רעים ולפייסו, ואינו משתכר כלום מעכשיו שגדול הפסדו משכרו, אבל קשה לכעוס וקשה לרצות, מדה טובה הימנה קצת דשכרו דאינו כועס אלא בקושי

לכעוס ונוח לרצות חסיד. נח לכעוס וקשה לרצות רשע: ארבע מידות בלמידים. מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו. מהר לשמוע וקשה לאבד זה חלק טוב. קשה לשמוע ומהר לאבד זה חלק רע: ארבע מדות בנותני צדקה. רוצה שיתן ולא יתנו אחרים. עינו רעה בשל אחרים. שיתנו אחרים והוא לא יתן עינו רעה בשלו. יתן ויתנו אחרים חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים רשע: ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, עושה ואינו הולך שכר מעשה בידו. הולך ועושה חסיד לא הולך ולא עושה רשע:

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

מרובה הוא יותר מהפסדו, שהוא קשה לרצות ויצא הפסדו מועט מן המניין, שאינו נחשב לכלום מפני רוב שכרו שמרויח במה שאינו כועס תמיד, שמתוך כך בא לידי עון דאמר מר (ברכות כ"ט ע"ב), לא תירתח דלא תחטי.

מוחר לשמוע, מרבו, ומהר לאבד, שמשכת.

יצא שכרו, שמשכת במהירות שמועתו.

בהפסדו, שמיד ממחר ומשכת ונמצא שלא עלה בידו כלום.

יצא הפסדו, ששומע בקושי מחמת שכר שבידו, שמאבד בקושי, ונמצא שמועלת לו מדה זו מקצת.

עינו רעה בשל אחרים, שאינו רוצה שיעשו צדקה, כדי שלא ירבו נכסיהם, ואינו רוצה שיצא עליהם שם טוב.

עינו רעה בשלו, שמתוך כך נכסיו נמנעים מלהרבות, והמשל מלך ממון חסד (כתובות ס"ו ע"ב), ואמרי לה חסר, והיא היא, וכן הוא אומר אם שלמים וכן רבים וכן גגוזו ועבר (נחום א').

שיתן ויתנו כו', ואין אנו גורסין במשנה רוצה אלא בראשון גרסינן רוצה שיתן ולא יתנו כו'.

שכר הליכה בידו, שטרחם לשם מצוה.

ואינו הולך, כגון שלמד בתוך ביתו.

ארבע מדות ביושבי לפני חכמים. ספוג. ומשפך. משמרת. ונפה:
 ספוג, שהוא סופג את הכל, משפך, שמכניס בזו ומוציא בזו, משמרת
 שמוציאה את היין וקולטת את השמרים. ונפה שמוציאה את הקמח
 וקולטת את הסולת:

כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר ובטילה אהבה. ושאינה
 תלויה בדבר אינה בטילה לעולם: איזו היא אהבה שהיא תלויה

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

חסיד, שמקיים שכת' בו והגית בו, ולמדתם, ושננתם.

רשע, שלא חשש לזה.

ספוג, אשפונצא ב', והוא בולע ומוציא את המים, כשנותנין אותו במלא
 ספל מים.

משפך, אטונוייר, שראשו האחד רחב מלמעלה, וראשו השני קצר מלמטה,
 והקצר מכניסין בנקב שבחבית מלמעלה מעל גביו ומערה המשקה למשפך והוא
 נשפך לתוך החבית דרך נקב שבחבית, ושבו משפך מלמטה.

משמרת, שהוא כמין שק שנותנין לתוכו השמרים ותולין אותו והיין
 מתמצה ומטפטף ממנו, וכמו כן יש אדם שמניח עיקר שמועתו וטעמו של דבר,
 וקופא והולך כאדם שצף על פני המים ומניח את העיקר ואוחז את הטפל.

נפה, שמרקדין את הקמח, שמוציאה את הקמח במקום שטוחנין בריחים של
 גרוסות לצורך סולת, הוא אותו קמח שאינו נטחן הדק, אותו קמח דק שנופל מן
 הנפה קרוי אבק של מנחות, וגרוע הוא ופסול, אבל מה שנשאר בנפה חורין עם
 אותו שבנפה דק ומוציאין סלת נקייה והוא דרכו של חכם שמניח את הטפל
 ומחזיק בעיקר.

כדבר, על שמהנהו משלו ולא מתמת קורבה.

בטל דבר, מתוך שבטל דבר בטילה אהבה.

ושאינה תלויה בדבר, שאינו אוהבו בשביל שיהנה ממנו אלא בשביל
 קורבה או בשביל טובות שיש בו דהוי דבר שאינו בטל אף אהבה אינה בטילה.
 אמנון ותמר אהורו, שאהבת אמנון כדי לשכב עמה, ולא נתקיימה מחשבתו.
 וגדלה שגאה ביניהן, מפני שנימה קשרתו לו ועשאו כרות שפכה.

בדבר זו אהבת אמנון ותמר. ושאינה תלויה בדבר זו אהבת דוד ויהונתן:

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. איזהו מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הילל ושמאי. ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו:

כל המבזה את הרבים אין חט בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלויה בו, שנאמר צדקות ה' עשה ומשפטיו

פירושו רבינו שמחה בעל מחזור זיטרי

דוד ויהונתן, שכך אמר דוד כשקינן עליו נפלאות אהבתך לי מאהבת נשים.

לשם שמים, להעמיד דבר על אמיתו, או להוכיח בני אדם על דבר עבירה, ולא להשתרר ולקנות שם ולהתגאות בחנם איש על חברו.

שהיא לשם שמים, מחלוקת הילל ושמאי, אין אנו גורסין לא בבבא ראשונה ולא בבבא זו, תיבה זו, אלא בזו מחלוקתו של קרח, הילל ושמאי היו מתכוונין לשם שמים להעמיד דבר על בוריו.

זו מחלוקת של קרח, שהיה מתכוין ליטול שררה, ראה שסופה לא נתקיימה המחלוקת ולא עמדה לאורך ימים, אלא בא עליו פורענות, כדכת' ותפתח הארץ וגומ' (במדבר ט"ז), נמצא בטל המחלוקת.

המזכה שמדריכין בדרך ישרה, שעל ידיהן זוכין, במה יזכה הנער (תהלים קי"ט). זכיתי לבי, צדקה, מתרגמי זכותא, שנינו במשנת ר' נתן (אדר"נ פ"ב), כל המזכה את הרבים אין מגלגלין עבירה על ידו כדי שלא יהו תלמידיו נוחלין העולם הבא; והוא יורד לשאול, שנאמר כי לא תעזוב נפשי לשאול (תהלים ט"ז).

וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, כדי שלא יהו תלמידיו יורדין לשאול והוא נוחל לעולם הבא, שנא' אדם עשק בדם נפש עד בר ינום אל יתמכו בו (משלי כ"ח).

עם ישראל: ירבעם בן נבט חטא והחטיא את ישראל חט הרבים תלוייה בו שנא על חטאות ירבעם בן נבט אשר חטא ואשר החטיא את ישראל:

כל מי שיש בו שלשה דברים תלמידיו של אברהם, ושלשה דברים של בלעם. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, תלמידיו של אברהם, עין רעה ורוח גבוהה, ונפש רחבה תלמידיו של בלעם הרשע. ומה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם, תלמידיו של בלעם יורדין לגיהנום, שנאמר ואתה אלהים תורידם

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

ומשפטיו, של הק' עשה עם ישראל, שמתנהגין ישראל על ידי אותו מחוקק האמור באותו פסוק והוא משה, שכיון שעל ידו נעשית, שעל ידי שלימדם חכמה הן מקיימין ומעלה עליו הכת' כאילו עשאו.

עין טובה כו', שכן היו באברהם ג' מידות הללו.

עין טובה דכתיב וישקל אברהם לעפרון וגומ' (בראשית כ"ג), עבר לסחא, שנתן לו קנתורין שהן עוברין בכל מקום.

ורוח נמוכה ואנכי עפר ואפר (שם י"ח), ואומר גר ותושב אנכי עמכם (שם כ"ג).

ונפש שפלה, שמתוך שנפשו של אדם שפלה בפניו נראה בעצמו שיש לו רחבת ידים בריוח כל שהו, ורב לו במלא כף נחת, שכן אמר אברהם לפני הק' לו ישמעאל יהיה לפניך (שם י"ז), ולא ביקש ממנו גדולות, וכן אמר למלך סודם אם מחוט וגומר (שם י"ד).

עין רעה, דכת' וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו (במדבר כ"ד), שהכניס בהן עין רעה.

ונפש רחבה, שדעתו רחבה, ונחשב עליו הכל באפס ותהו, שכן שלח לבלק, אם יתן לי בלק מלא ביתו, וכי' (שם כ"ד), וכך אנו שונין בסדר ויכולו, נפש של בלעם רחבה היתה עליו, ואומר רום עינים ורחב לב גר רשעים חטאת (משלי כ"א), הא למדת שמדת רשעים רחבי לב.

ורוח גבוהה, כי מאן ה' לתתי להלך עמכם (במדבר כ"ב), אלא עם שרים גדולים מכם, והוא שנאמר ויסף עוד בלק שלח וגומ' (שם), וכן דרש ר' תנחומא.

לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך.
 אבל תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין
 לעולם הבא שנאמר להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא:
 יהודה בן תימה אומר הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגיבור
 כארי לעשות רצון אביך שבשמים:
 שמואל הקטן אומר בן חמש שנים למקרא. בן עשר למשנה.

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

לא יחצו ימיהם, שכן בלעם הרשע לא הגיע לחצי ימיו, שהרי שנותיו של אדם
 ע' שנה, וחציו ל"ה, ומצינו באגדת חלק (סנהדרין ק"ו ע"ב), כת' על פנקסיה
 דבלעם, בר תלתין ותלת שנין הוה בלעם חגירא כד קטל יתיה פנתס לסטאה,
 ויש תימא דאמרינו בפ"ק דסוטה (י"א ע"א), שלשה היו באותה עצה דכל
 הבן הילוד, בלעם ואיוב ויתרו, ובאותו זמן נולד משה, שאז הושלך ליאור, ומשה
 בן שמונים שנה בעמדו, ובלעם נהרג כמה שנים אחרי כן, ויש לדחות דאין
 משיבין על האגדה, ושמא פלוגתא דאמוראי הוי.

להנחיל אהבי יש, וקרא מיירי באברהם, דכתיב זרע אברהם אהבי (ישעי'
 מ"א).

עז כנמר, אנגריש ב', כדאמר בביצה (כ"ה ע"ב), שלשה עזין, ישר' באומות,
 הוי בעל זרוע לעסוק בתורה בכל כחך.

וקל כנשר, שהוא חש לאכול ומגביה לטוס מכל העופות.

וגבור כארי, ולשון המקרא הוא, כמו שאמר דוד בשאול ויהונתן, מנשרים
 קלו מאריות גברו (שמואל ב' א').

כרוב המחזורים שנינו היא דשמואל הקטן אומר בנפול אויביך אל תשמח,
 בסוף ב' מאמרות, ואעפ"י שנויה למעלה בפ' בן זומא, כדי לסמוך עליה הוא
 היה אומר בן חמש שנים למקרא, ויש כת' למעלה לדשמואל הקטן וכת' הכא.
 בן ה' שנים למקרא, שכן מצינו בערלה, שלש שנים יהיה לכם ערלים לא
 יאכל (ויקרא י"ט), לאסור אף בהנאה כדמוכח בכל שעה (פסחים כ"ב ע"ב).
 אבל ברביעית מותר על ידי פדייה, דכתיב (ויקרא י"ט), ובשנה הרביעית יהיה
 כל פריו קדש הלולים ליה, אל תיקרי הלולים אלא הלולים, אחליה לקדושה
 והדר אכליה (ברכות ל"ה ע"א) ובשנה החמישית תאכלו את פריו, וכן התינוק בשנה

בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמונה עשרה

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

שלישית יגמל, משעברו עליו שתי שנים, שכן דרך לתינוק להניק כ"ד חדש (כתובות ס' ע"א), ומשמואל נפקא לך, וממניין לא תבש"ל, חוץ מיום שמת בו, ומיום שנתארסה בו, גבי מניקה שמת בעלה, בכתובות (שם), וברביעית יעמידוהו על הספר, או ילמדוהו קצת על פה תורה צוה לנה, כדי להשגירו בפיו, ושנת חמש יחזיקוהו על המקרא, וכן מצינו בויקרא רבה, ובמדרש ר' תנחומא.

בן עשר למשנה, שכך מצינו בלויים, שכת' אחד אומר זאת אשר ללויים מבן חמש ושערים שנה. ומעלה יבוא לצבא צבא בעבודת וגומ' (במדבר ח'). וכת' אחד אומר מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, ופירשו חכמים בהכל שוחטין (חולין כ"ד ע"א), הא כיצד בן כ"ה להתלמד, בן שלשים לעבודה, שאפי' הוא לוי שלא למד מעולם יכול הוא לתלמוד טכסיסי לוי' בחמש שנים הוא זמן לימוד המקרא, והוא מחמש ועד עשר, ואחר שלמד והוא בן עשר, חוזר ומתחיל לעסוק במשנה, ועוסק מי' ועד ט"ו, וכשהגיע לט"ו שלמד כבר המשנה קבועה בה' שנים שהוא הגמרא של תנאים חוזר ולומד התלמוד שלנו, שאנו קורין גמרא, שהוא גמרא של אמוראים וכי הא דר' מאיר אתא לקמיה דר' ישמעאל וגמר גמרא, הדר אתא לקמיה דר' עקיבא וסבר סברא (עירובין י"ג ע"א). וגמר גמרא, היא גירסת המשנה בלא פירוש הטעמים, וסבר סברא, הוא פירוש המשנה וטעמיה, הוא גמרא שלנו, אלא שהתנאים שהיו מארץ ישראל שהיו מספרים בלשון עברי קורין אותה משנה, ואמוראים שעמדו אחריהם שהיו עומדין שם בבבלי, שהיו מספרין בלשון ארמית יסדו התלמוד בבבלי פירוש וטעם למשנה, ובלשון ארמית, וכן התלמוד ירושלמי, ולעסק התלמוד אין שיעור, לפי שנאמר דדיה ירוך בכל עת (משלי ה'), שבכל עת אדם מוצא בדברי תורה, כדפרי' לעיל.

בן שלש עשרה למצות, דמבן י"ג הוא מביא שערות בזקן התחתון, ונקרא איש, כמו שפירשו רבותי' במסכת גדה (מ"ו ע"א), ואף במקרא מצינו שכן י"ג נקרא איש, בלוי בן יעקב שנקרא איש במעשה שכם, ולא היה באותה שעה אלא בן י"ג שנה, ויקחו שני בני יעקב שמעון וליי אחי דינה איש חרבי (בראשית ל"ד), צא וחשוב בן כמה שנים היה באותו מעשה ותמצא שהיה בן י"ג, כיצד, לאחר שנשא יעקב את לאה עבד את לבן ו' שנים ברחל, שכן כת' מלא שבע זאת (שם כ"ט), השלם שבוע של חופת לאה, ואחרי כן אתן לך

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

את רחל בשבוע שנייה בעבודה אשר תעבוד עמדי וגו', משתשאנה, ושש שנים עבד בצאנו, ובבואו מפרן ארם כת' ויעקב נסע סכתה (שם ל"ג), שעמד שם ו' חדשים של קיץ שדרים בני אדם בסוכות, ויבן לו בית, הז' חודשי החורף, שבני אדם עושין להם בית מפני הצינה והגשמים, ולמקנהו עשה סכות, שעשה שם ו' חדשים בקיץ, הרי י"ח חדשים, כמו שמצינו בסוף מגילה נקראת (י"ז ע"א), ובסדר עולם, הלך לסוכות ועשה שם שנה ומחצה, הרי לך י"ד שנים וחצי, וששה חדשים נשתהה בדרך, הרי לך ט"ו שנים, צא מהן שנה ומחצה, או שתי שנים לג' עיבורים של ראובן, שמעון ולוי, שנולדו לשבעה חדשים, ויולדת לשבעה יולדת למקוטעין לדברי הכל, הרי שהיה לוי בן י"ג כשבא מסוכות לשכם וקראו הכת' איש, אבל אינו לא בכרת ולא במיתה בידי שמים אלא מעשרים שנה ואילך, כמו שמצינו במעשה מרגלים שהוא כרת בידי שמים ולא נגזרה על פחות מעשרים, דכת' וכל פקדיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה (במדבר י"ד), וזהו בן עשרים לרדוף, שמרדפין אותו מן השמים, ומענישין אותו, כך קיבלתי, ולבי מהסס, ולולא לא נגזרא גזירת אף על יותר מבן ס', ויש לפרש שלדבר זה שזין פחות בן כ' ויותר מבן ס', לענין עונש מיתה, שכשם שאין מיתה הבאה לאדם בפחות מכ' שנה אינו משום עונש מיתה בידי שמים וכרת, שכן פירשו חכמים בסוף ואילו מגלחין (מ"ק כ"ה ע"א), כמו כן מס' שנה ואילך מיתה זיקנה היא זו, שנאמר תבא בכלה, ודוק התם ותשכה הכי.

בן שמונה עשרה לחופה, י"ח פעמים כת' אדם בספר בראשית עד שנודווגה לו חוה, ואף דרך ארץ כן הוא, ומידה שזה היא זו, כדאמר רב חסדא בפ"א דקידושין (כ"ט ע"ב), האי דעדיפנא מחבריא משום דנסיבי בר שיתסר ואילו נסיבי בר ארבסר, הוה אמינא לסטנא גירא בעיניה, ואע"ג דאמר בלולב הגזול (סוכה ל"ח ע"א), לא לימא איניש לסטן גירא בעיניה דילמא אתי לאיגרווי ביה, לפי הקונטרס לא קשי מידי דפ"א דקידושין דשטן דהתם הוא יצר הרע, ואף למפר' שטן ממש ה"פ יכילנא למימר אע"ג דלא עבידנא, ואעפ"כ אין זו דרך ארץ שהרי ממחר לישא אשה יותר מדאי, שכן ריחים בצוארו ואי אפשר לו לעסוק בתורה, אלא יעסוק ג' שנים ואחר כך ישא אשה, כמו שפירשו חכמים בהכל שוחטין (חולין כ"ד ע"א), שאין עסק פחות מג' שנים קרוי עסק, ואפי' בדבר קל, כדכתיב ולגדלם שנים שלש וללמדם ספר ולשוון כשדים (דניאל א'), ולהמתין עד עשרים שנה אי אפשר, דאמר רב הונא (קידושין כ"ט ע"ב), כיון שעמד אדם עשרים ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה.

לחופה, בן עשרים לרדוף, בן שלשים לכת, בן ארבעים לבינה, בן חמשים לעצה, בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה בן שמנים

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

בן עשרים לרדוף. אני מקובל לרדוף אחר מזונות אשתו ובניה שהרי נשא ב"ח ויש לו בנים ממנה, ולי נראה לרדוף אחר המלחמת ארץ ישראל, דבן י"ח נשא אשה וצריך להיות נקי עם ביתו שנת י"ט, שנאמר נקי יהיה לביתו וגו' (דברים כ"ד), ובשנת כ' ירדוף אחר המלחמה ולא יהיה עוד נקי, וכן מוכיח בריש ספר וידבר, מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא, מגיד שאין יוצא פחות מעשרים, ובד"א במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה, פ"א לרדוף, שמרדפין אותו מן השמים ומענישין אותו, כדאמ' בפ' האשה נקנית (שם), כיון שהגיע אדם לעשרים ולא נשא אשה א' הק' תיפח עצמותיו כו'.

בן שלשים לכת, שכן מצינו בלויים שנכנסין לעבודה מבן ל' שנה ומעלה, שנאמר כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו.

בן ארבעים לבינה, דכתיב ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגומ', עד היום הזה (דברים כ"ט), והיא היתה שנת מ' ליציאת מצרים ולמתן תורה, ואף שאמר להם שכינה לישראל בשעת מתן תורה, מי יתן והיה לכם זה להם ליראה אתי (שם ה'), לא הרגיש בו משה עד מ' שנה, שהיה אומר משה לישראל שמשעת מתן תורה ואילך לא הספיקו ללמוד ולעמוד על דעתו של משה עד שנת מ', ומשה לא הודיעם כי טוב בעיני ה' שיבינו מדעתם ויאמרו מעצמם ולא עד ידי משה רבם, מיכן לתלמיד שאינו עומד על סוף דעתו של רבו מ' שנה, והיינו דא"ל חסדא חסדא צריכת לי עד ארבעין שנין (ב"מ ל"ג ע"א).

בן חמשים לעצה שכן הכת' אומר ומבן חמשים שנה ישוב, וגומ', ושרת את אחיו, שמשאיו עצה ההוגנת להם לכל צרכי העבודה ושאר הדברים.

בן ששים לזקנה, פירשו חכמים תבא בכלח עלי קבר, בכל"ח בגימטריא ס' הוו (מ"ק כ"ח ע"א).

בן ע' לשיבה, שכן כת' במלכים בן שלשים שנה דוד במלכו ארבעים שנה מלך (שמואל ב' ה'), ובמיתתו של דוד כת' בדברי הימים, וימת בשיבה טובה שבע ימים עשר וכבוד (ד"ה א' כ"ט).

לגבורה, בן תשעים לשות, בן מאה כאילו מת, עבר ובטל מן העולם:

תניא ר' נתן אומר עז פנים לגיהנם ובוש פנים לגן עדן.

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

בן שמונים לגבורה, שנא' ואם בגבורות שמונים שנה (תהלים צ') שהגביר והעצים להחיות יותר מדאי מכדי הראוי, לגבורה, לזמן הקרוי גבורה, ויש מפרשין גבורה גדולה היא זה, אם הגיע לשמונים שהרי אין בו כח לאכול ולשתות ובגבורתו של הק' הוא חי, ולא מחמת כח שבו, כמו שמצינו בברזילי הגלעדי בספר שמואל בן שמונים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע אם יטעם עבדך את אשר אכל (שמואל ב' י"ט), ואי משום דכלב אמר ליהושע הנה אנכי היום בן חמש ושמונים שנה עודני היום חזק כאשר ביום שלח אותי משה ככחי אז וככחי עתה למלחמה ולצאת ולבא (יהושע י"ד), שאני כלב דרב גיבריה.

בן תשעים לשות, שהיה שחוח וכפוף, ויש אומ' לשוחה, לקבורה, ושיב אינו יכול לצאת ולבא.

בן מאה, כאילו מת, שהרי כהו עיניו, ומעיין החכמה פסק ממנו והוא משתטה והולך.

תניא ר' נתן אומר, ברייתא ואף הוא נהג לאומרו בסוף בעשרה מאמרות, וקמפריש ואזיל עז פנים מהו, ולי הכותב נר' לגרוס ר' יהודא הנשיא, דכך היא שנוייה במסכת כלה, ועלה דר' יהודה הנשיא קיימי הנך תנאי ר' אליעזר ור' יהושע ור' עקיבא, שנחלקו על תלמיד אחד שהלך ועמד עליהם בקומה זקופה, ר' אליעזר אומר ממזר הוא זה, ר' יהושע אומר בן הנדה, ר' עקיבא אומר ממזר ובן הנדה, אמרו לו היאך תנוח דעתך לעמוד על דברי חביריך, הלך ר' עקיבא אצל אמו, ואמר אם תגלה לי הדבר הזה מביאך לחיי העולם הבא, אמרה לו השבע לי, והיה ר' עקיבא נשבע בשפתיו ומבטל בלבו, שאל לה מה טיבו של עובר זה, אמרה לו כשנכנסתי לחופה פירשתי גדה ופירש ממני בעלי ובא עלי שושביני, קראו עליו סוד ה' ליריאיו.

מיכן ועד סוף הכבא ב' יוחסין, הפוסל את זרעו, שנושא ממורת או שפחה שהן פסולות לו מן התורה.

עז פנים ר' אליעזר אומר ממזר, ר' יהושע אומר בן הנדה, ר' עקיבא אומר ממזר ובן הנדה, אף לא עמדו אבותיו על הה סיני, ועל כולם אליהו כותב והקי' חותם. אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו, שכל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקי' רוצעו, וכל הפוסל פסול, ואמר שמואל במומו פוסל: סוף אדם למות, וסוף בהמה לשחיטה הכל למיתה הן עומדין: ר' אבא אומר אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה בחכמתו טוב שם

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

ונושא אשה שאינה הוגנת לו, שאינה כדיי לבא בקהל, ופוגם את משפחתו, כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, דפסול דאי לא הוי אלא פגום הוא שנתחלל מזרע כהונת עולם, ונושא אשה שאינה הוגנת לו, אע"פ שאינה פגומה, כגון חבר לבת עם הארץ, כדאמר' לעולם ימכור אדם כל אשר לו וישא בת תלמיד חכם (פסחים מ"ט ע"א), לא מצא כו', ואל ישא בת עם הארץ, מפני שהן שקץ ובנותיהן שרץ, ועל בנותיהן הוא אומר, ארור שוכב עם כל בהמה.

כופתו, לשון בעבר כפות, כפתיה ואודיה, עוקד ידיו ורגליו כיצחק בן אברהם, רוצעו מכהו ברצועה, כפתו על העמוד ומלקהו, ומשל הוא זה כלומר ייסורין באים עליו מכות גדולות ונאמנות, וחלאים רעים ונאמנים, ועל פי אליהו שכותב ייחוסן של ישר' כדכת' והשיב לב אבות על בנים (מלאכי ג').

וכל הפוסל פסול, אדם הרגיל ודרכו בכך לומר לכל אדם שהן פסולים ומחרפם ומגדפם, ומשיאם שם רע של פסול בידוע שהוא פסול, לפיכך אינו מדבר בשבחם לעולם, אינו יכול לדבר בשבח של שום אדם לעולם, שברצונו הוא שיהו הכל פסולין כמוהו, אמר שמואל במומו פסול (פידושין ע' ע"ב), במום שהוא פוסל לאחרים מן הסחם, שלפי שמכיר בעצמו שהוא פסול, באותו פסול הוא רוצה לעשות את הכל פסולין כיוצא בו, הכל למיתה הן עומדין, מיכן א"ר אבא [מאחר שלמיתה הן עומדין] אשרי מי שגדל בתורה, כי אדם

טוב משמן טוב ויום המות מיום הולדו: למוד תורה הרבה כדי
שיתנו לך שכר הרבה, ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא:

פירוש רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי

שגדל, ועמל, ועשה וגדל, נפטר בשם טוב, ומה טיבו עולה על כולו, כאמור
לעיל, כשמן שהוא טוב על כל המשקין, שכל המשקין מתערבין האחד עם
חבירו אבל שמן כשנתערבו עם כל המשקין שבעולם הולך ובא למעלה כן הישב
הטוב עולה על גביהן.

ודע מתן שכרן של צדיקים, ותן לבך לדעת כמה גדול שכרן של צדיקים
לעתיד לבא כדי שיקחך לבך לעסוק בתורה, ולעיל פי' ס"פ ר' אומר, ע"א
ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא כלומר אל ישיאך לבך לבלתי עסוק
בתורה מפני שאתה רואה שאותם שאינם עוסקין מלאים כל טוב, אל תאמר
כך כי מתן שכרן של צדיקים אינו אלא לעתיד לבא, ופירות אוכלין בעולם
הזה והקרן קיימת לעולם הבא.